

Povýšenie Svätého kríža

(sviatok)

Nm 21, 4c-9 alebo Flp 2, 6-11

Ž 78, 1-2. 34-35. 36-37. 38

R.: Nezabúdajme na Pánove diela.

Jn 3, 13-17

Paradox je zjavne rozporuplné alebo nelogické tvrdenie, ktoré pri ďalšom skúmaní môže byť v skutočnosti pravdivé. Medzi známe paradoxy patrí Sokratov výrok: „Viem, že nič neviem.“ V psychológii je paradoxom napríklad skutočnosť, že keď sa človek usiluje o šťastie samotné, dosiahne mizériu; ale keď človek sleduje nejaký iný cieľ, dosiahne šťastie. V matematike tiež existujú paradoxy, ako napríklad skutočnosť, že priatelia väčšiny ľudí majú viac priateľov ako oni sami (je to pravda!). Alebo vo fyzike: častice svetla pôsobia ako strely, ak ich sledujete, ale ak nie, správajú sa ako vlny (aj to je pravda)... V chémii: voda ako jediná látka zväčšuje objem, keď mrzne, a je to dobre; inak by sa ľad potopil a na zemi by nebol život (príliš dlhé na vysvetlenie, ale je to tak!).

Možno by nás teda v tomto paradoxnom svete nemalo prekvapiť, že spôsob, akým sme zachránení pred smrťou a privedení k večnému životu, je paradoxný: je to pohľad na nástroj smrti, starodávne „elektrické kreslo“, kríž.

V túto slávnosť Povýšenia kríža sa v cirkevnom roku zastavujeme, aby sme rozjímali o irónii a paradoxe našej spásy, tejto záhadnej skutočnosti, že Boh použil jednu z najkrutejších a najodpornejších foriem popravu, akú kedy vymyslel človek, na záchranu ľudského pokolenia.

Čítanie z Knihy Numeri [Nm 21, 4c-9](#)

Ľud začal chabnúť na ceste.

Reptal proti Bohu i Mojžišovi: „Prečo ste nás vyviedli z Egypta? Aby sme umreli na púšti? Niet chleba, niet vody! A tento biedny pokrm sa nám už protiví.“

Preto Pán poslal na ľudí ohnivé hady. Ony hrýzli ľud a mnoho ľudí z Izraela zomrelo. Prišli k Mojžišovi a povedali: „Zhrešili sme, lebo sme reptali proti Pánovi a proti tebe. Pros Pána, aby nás oslobodil od hadov.“

Mojžiš sa modlil za ľud a Pán mu povedal: „Urob ohnivého hada a postav ho ako znamenie; ak sa pohryzený pozrie naň, ostane nažive.“

Mojžiš teda urobil medeného hada a postavil ho ako znamenie. A keď naň pohryzení pozreli, ozdraveli.

Kniha Numeri sa v Lekcionári na nedele a sviatky číta iba trikrát, dovoľte mi preto povedať niečo o tejto zanedbávanej knihe. Kniha Numeri sa medzi modernými kresťanskými čitateľmi zanedbáva o niečo menej ako Levitikus, už len preto, že na rozdiel od svojho predchodcu kombinuje svoje dlhé zoznamy zákonov s množstvom dramatických príbehov o rebéliách Izraela proti Bohu na púšti, ktoré vzbudzujú literárny záujem. Názov „Numeri“ je možno pre moderného čitateľa až znepokojujúci – pochádza z mena Septuaginty Arithmoi, „Čísla“, ktoré odkazuje na dve sčítania ľudu, raz pri prvej a raz pri druhej generácii na púšti, ktoré tvoria piliere literárnej štruktúry knihy v kapitolách 1 a 26. Hebrejské meno je „bamidbar“, „na púšti“, čo je presný opis geografického a duchovného umiestnenia Izraela vo väčšine príbehu.

Kniha Numeri má silný literárny vzťah s ostatnými knihami v Pentateuchu. V mnohých ohľadoch korešponduje s knihou Exodus. Exodus začína tým, že ľudia žijú v Egypte (Ex 1–13), potom opisuje ich cestu cez púšť (14–19) a končí tým, že stoja na Sinaji (20–36). Kniha Numeri sa začína tým, že ľudia zostávajú na Sinaji (Nm 1–10), opisuje ich cestu púšťou (Nm 11–25) a končí tým, že stoja na Moabských pláňach. Sinaj a Moabské pláne si navzájom zodpovedajú: na oboch miestach ľud prijíma zmluvu.

Okrem toho existujú silné literárne súvislosti medzi cestami cez púšť na a zo Sinaja (Ex 14–19; Nm 11–25). Obom týmto sekciám dominujú správy o izraelskom ľude, ktorý „reptal“ (hebr. lôn), „búril sa“ (hebr. mārāh) alebo „horlil“ (hebr. rîb) proti Pánovi a/alebo Mojžišovi, spolu s Mojžišovou potrebou ďalšej pomoci pri spravovaní neposlušného ľudu (Ex 18; Nm 16–39) a Božím zázračným zabezpečením fyzických potrieb ľudí (Ex 15, 22–17, 7; Nm 11, 31–34; 20, 1 – 13). Je to dôkaz prepracovaného literárneho umenia: ústredný sinajský príbeh (Ex 20 – Nm 10) obklopuje neposlušné správanie ľudu, ktorý sa túla púšťou.

V kresťanskej interpretácii ťažkosti putovania púšťou, ktoré neustále pokúšajú izraelský ľud k hriechu, tvoria alegóriu duchovného života, v ktorom smerujeme do neba a vieme, že ho dosiahneme, no napriek tomu v súčasnom živote čelíme mnohým ťažkostiam a pokušeniam. Zlý príklad Izraelitov poskytuje mnoho negatívnych príkladov alebo varovaní pred neverou či nedostatkom vytrvalosti v asketickom boji.

Nový zákon sa pri mnohých príležitostiach zmieňuje o udalostiach v Numeri. Slávny príbeh z Jn 6, prejav o Chlebe života, hovorí o ľuďoch, ktorí „repcú“ proti Ježišovi, pripomínajúc putovanie Izraela po púšti. Pri rôznych príležitostiach sa spomínajú rebélie v Masse a Meribe, o ktorých sa hovorí aj v 95. žalme. Ďalším dôležitým odkazom na Numeri je evanjelium dnešnej slávnosti.

Keď sa teraz konkrétne pozrieme na dnešné čítanie, všimneme si, že hriechom ľudí je predovšetkým nevďačnosť. Hoci boli oslobodení z egyptského otroctva a v púšti na ceste do nádhernej krajiny dostávajú všetko potrebné, sťažujú sa na momentálny stres: cestovanie je náročné a manna nudná. Kresťania môžu byť takí istí. Hoci máme všetky sviatosti a úžasnú nádej na večný život s Bohom, poddávame sa

sťažovaniu na momentálny tlak: zišlo by sa mi viac peňazí, lepšie zdravie, iná politická situácia atď. To všetko je spôsobené nedostatkom perspektívy, neschopnosťou vidieť celkový obraz a to, aký dobrý je k nám Boh z večného hľadiska.

Ako trest Boh medzi nich posielal „ohnivé“ hady: saraf znamená „horiaci“, ako ohniví anjeli, ktorí obklopujú Boha a spievajú mu chválu, serafíni. Nevieme, prečo sa volali sarafovia – možno preto, že ich jedovaté uhryznutie pálilo, alebo možno pre ich farbu. V každom prípade nám pripomínajú hada v záhrade a moc zla. Keď sa sťažujeme, strácame Božiu ochranu a vystavujeme sa silám Zlého.

Ľud činí pokánie a Mojžiš vyrobí tyč a bronzového hada, na ktorého sa ľud môže pozerieť a byť uzdravený. Bronz bol lesklý kov, ktorý možno pripomínal plamene, keď naň dopadalo slnečné svetlo. Ľudia sa pozerajú na tento obraz svojho súženia a práve tento čin sa stáva ich spásou. Iróniu vysvetlíme neskôr, v komentári k evanjeliu.

Tento Mojžišov bronzový had sa neskôr stal predmetom modlárstva a spomína sa v 2 Kr 18, 4.

Responzóriový žalm [Ž 78, 1-2. 34-35. 36-37. 38](#)

R.: Nezabúdajme na Pánove diela.

Počúvaj, ľud môj, moju náuku, *

nakloň sluch k slovám mojich úst.

Otvorím svoje ústa v podobenstvách, *

vyrozprávam starodávne tajomstvá. R.

Keď na nich smrť zoslal, vtedy ho hľadali, *

obrátili sa a na úsvite prichádzali k nemu.

Rozpamätali sa, že Boh je ich pomoc, *

že Najvyšší, Boh, je ich záchranca. R.

No podvádzali ho svojimi ústami, *

svojím jazykom ho klamali.

Ich srdcia neboli k nemu úprimné, *

ani jeho zmluve neboli verní. R.

On sa predsa zľutoval a odpustil im vinu *

a nezničil ich.

Často svoj hnev potlačil *

a nedal celkom vzplanúť svojmu rozhorčeniu. R.

Žalm 78 patrí do tretej knihy Žaltára, ktorá je spojená s pádom Dávidovho kráľovstva a končí dvoma najtemnejšími a najbeznádejšími žalmami v celej knihe: Žalmami 88 a 89. Tretia kniha má spomedzi všetkých kníh Žaltára najvyššiu koncentráciu nárekov spoločenstva – žalmov odrážajúcich ťažkosti celej komunity. Žalm 78 v tejto knihe slúži na identifikáciu príčiny ich ťažkostí a vyzýva Izrael, aby to uznal a činil pokánie. Izrael bol v núdzi pre svoj hriech a napriek Božiemu milosrdenstvu ešte stále nečinil úplné pokánie. My, nový Boží Izrael (Gal 6, 16), sme povolaní byť iní ako oni – pamätať na Božiu dobrotu a byť vďační.

Čítanie z Listu svätého apoštola Pavla Filipanom

Flp 2, 6-11

Ježiš Kristus, hoci má božskú prirodzenosť, nepridŕžal sa svojej rovnosti s Bohom, ale zriekol sa seba samého, vzal si prirodzenosť sluhu, stal sa podobný ľuďom a podľa vonkajšieho zjavu bol pokladaný za človeka. Uponížil sa, stal sa poslušným až na smrť, až na smrť na kríži.

Preto ho Boh nad všetko povýšil a dal mu meno, ktoré je nad každé iné meno, aby sa na meno Ježiš zohlo každé koleno v nebi, na zemi i v podsveťi a aby každý jazyk vyznával: „Ježiš Kristus je Pán!“ na slávu Boha Otca.

Tento úryvok z Listu Filipanom sa často nazýva „Chválospev na Krista“, pretože vedci veria, že v skutočnosti Pavol využíva už existujúci ranokresťanský hymnus, báseň alebo vyznanie. Podľa mňa to ale nič nemení na jeho interpretácii.

Výraz „hoci má božskú prirodzenosť“ používa starodávnu terminológiu a pojmy, ale v podstate znamená „hoci zdieľa božskú prirodzenosť“. Termín „prirodzenosť“ sa nepoužíva v aristotelovskom zmysle, ale takmer ako ekvivalent „substancie“ alebo „podstaty“ v neskoršom teologickom diskurze.

Ako sme poznamenali na Kvetnú/Pašiovú nedeľu, veta „[on] *nepridržal sa svojej rovnosti s Bohom*“ (grécky harpazō) bije do očí. Grécke sloveso harpazō znie rázne. Vzťahuje sa na vytrhnutie, násilné uchopenie. Grécki čitatelia pri ňom pravdepodobne mysleli na Prométea, legendárneho „hrdinu“, ktorý v akte arogancie uchmatol bohom oheň. Ježiš je opakom Prométea: nie je to človek, ktorý spochybňuje postavenie bohov, ale Boh, ktorý ochotne prijíma, ba dokonca berie na seba postavenie človeka.

Ježiš neprijíma len človečenstvo, ale aj jeho najnižšiu formu: podobu otroka až po smrť na kríži. Spojenie medzi „podobou otroka“ a „smrťou na kríži“ je v tom, že ukrižovanie bolo hroznou formou popravy, ktorú nebolo možné použiť pri občanoch a slobodných osobách, ale bolo vyhradené pre otrokov, cudzincov a kohokoľvek iného, kto nemal žiadne právne postavenie v rímskej spoločnosti.

A tu prichádza paradox: "Preto ho Boh nad všetko povýšil." Hoci zomrel smrťou otroka, nakoniec získal postavenie väčšie ako samotný rímsky cisár: „aby sa na meno Ježiš zohlo každé koleno na nebi, na zemi i v podsvetí, a aby každý jazyk vyznával: „Ježiš Kristus je Pán!“." To pripomína starovekú kultúru, kde každý musel pokľaknúť alebo dokonca padnúť na zem pred kráľmi a cisármi a tých, ktorí to neurobili, k tomu násilne prinútili vojaci. Ježiš sa vzdal všetkej slávy a prijal postavenie ľudského otroka. Ako odpoveď mu Boh Otec dal všetku slávu a urobil ho Kráľom vesmíru. Toto je paradox kríža: „Kto si chce život zachrániť, stratí ho, ale kto ho stratí, zachráni si ho“ (Lk 17, 33). .

Čítanie zo svätého Evanjelia podľa Jána [Jn 3, 13-17](#)

Ježiš povedal Nikodémovi: „Nik nevystúpil do neba, iba ten, čo zostúpil z neba, Syn človeka.

A ako Mojžiš vyzdvihol na púšti hada, tak musí byť vyzdvihnutý aj Syn človeka, aby každý, kto verí, mal v ňom večný život.“

Veď Boh tak miloval svet, že dal svojho jednorodného Syna, aby ne zahynul nik, kto v neho verí, ale aby mal večný život. Lebo Boh neposlal Syna na svet, aby svet odsúdil, ale aby sa skrze neho svet spasil.

Dnešné evanjelium nadväzuje na tému prvého čítania: „Ako Mojžiš vyzdvihol hada na púšti, tak musí byť vyzdvihnutý aj Syn človeka.“ V tomto jednom riadku existuje niekoľko úrovní paradoxu, irónie a dvojitého významu. Had bol znamením súdu, zla a smrti. Pripomínal hada v rajskej záhrade. Napriek tomu hľadiet' na hada prinieslo život. Podobne bude podrobený aj Ježiš mučeniu a veľkému zlu a bude zabitý vyzdvihnutím na kríž. Kríž je strašný trest, ktorý si zaslúžil len veľmi podlý človek — kríž je vhodný pre samotného diabla. Ježiš je však podrobený osudu, ktorý si zaslúži diabol. Vonkajším vzhľadom bol Ježiš ako podlý zločinec na kríži. Nie je na ňom žiadna viditeľná známka nevinnosti alebo božstva.

Kríž bol prostriedkom popravy ako elektrické kreslo. Je veľmi ironické, že kríž je dnes znakom zdravotnej starostlivosti a nemocníc. Bolo elektrické kreslo niekedy znakom uzdravenia? Nosili by ľudia niekedy na krku zlaté elektrické kreslá?

Ale ako to, že sme spasení krížom? Ježiš hovorí: „...tak musí byť vyzdvihnutý aj Syn človeka, aby každý, kto verí, mal v ňom večný život.“ Viera je pre spásu potrebná, ale náš (anglický - poznámka prekladateľa) jazyk zlyháva pri výraze „viera“. Použitie grécke sloveso pisteuō je od podstatného mena pistis, ktoré je zrejme bližšie nášmu „dôvera“. Riadok by sme mohli preložiť „tak, že každý, kto dôveruje v neho, môže mať večný život“ alebo dokonca „každý, kto vloží svoju dôveru v neho, môže mať večný život.“

Ide o to, že to nie je vec intelektuálneho presvedčenia, ako keby nás zachránilo potvrdenie faktov o Ježišovi alebo mentálne uznanie, že on je Syn Boží. Je to vzťah dôvery. My dôverujeme Ježišovi, dôverujeme tomu, čo Ježiš hovorí, a zverujeme sa Ježišovi. Myslím, že kľúčom je, aby sme pochopili, že „viera v Ježiša“ znamená „dôverovať Ježišovi“ a že v skutočnosti nejakej osobe neveríte alebo nedôverujete, ak nepočúvate a nerobíte, čo hovorí. Myslím si, že počas reformácie došlo k akejsi lobotómii kresťanského mozgu, takže ľudia si začali myslieť, že môžu veriť v Ježiša bez toho, aby ho poslúchali, ako keby bol lalok myslenia odrezaný od laloku konania. Táto myšlienka by ani nenapadla Jánovi, pisateľovi evanjelia, ktorý tu zaznamenáva Ježišove slová.

Ak povieme, že pohľad na kríž nás zachraňuje tak, ako pohľad na bronzového hada zachránil Izraelitov, musíme pochopiť, že „pohľad“ znamená kontempláciu aj prijatie. Pozeráme sa na Kristov kríž a najprv kontemplujeme Božiu lásku, ktorá je tam vyjadrená, sme svedkami toho, že nás Boh miloval tak hlboko, že na seba vzal podobu otrocka a zomrel za nás strašnou smrťou, a potom prejdeme k prijatiu alebo objatiu, vezmeme kríž za svoj, prijmeme ho za svoj vlastný, prijmeme svoje vlastné utrpenie v spojení s Ježišom: On povedal všetkým: „Ak chce niekto ísť za mnou, nech zaprie sám seba, vezme každý deň svoj kríž a nasleduje ma. Lebo kto by si chcel život zachrániť, stratí ho, ale kto stratí svoj život pre mňa, zachráni si ho“ (Lk 9,

23–24). Keď spravíme z Kristovho kríža svoj vlastný kríž a z nášho kríža jeho, potom budeme spasení pre večný život.